

Türkiye'nin 'Türkmen siyaseti' değerlendirilmesi (Bölüm II): Irak Türkmenleri itaat ve bozuk Türkmen siyasi sisteminin kurbanıdır

Tarih: Aralık 26, 2011
No: Art. 1-L2611

Irak'taki büyük çaplı Türkmen nüfusu Türkmen bölgelerinin genişliği incelenerek kolayca tahmin edilebilir. Bu büyük nüfusun her türlü insan hakları ihlallerine sürekli maruz kalışı detaylı olarak belgelenmiştir. Siyasi sistemleri ve sivil toplum örgütleri birbirini izleyen Arap milliyetçi Irak hükümetlerinin anti-demokratik sistemleri altında gelişmeye imkân bulamamıştır.

Türkmen siyasi yapısı temelde iki ana gruba ayrılabilir; dindar Şii grubu ve içinde çoğunluğu Sünnilerin oluşturduğu milliyetçi muhafazakâr grup. Türkmen örgütlerinin üçüncü bir grubu Kürt çıkarları lehine sınırlı faaliyetlerde bulunan Kürt makamları tarafından kurulmuştur.

İlk düzenli Türkmen partisi 1980'lerde gizli bir şekilde Ankara'da kurulmuştur ve açık faaliyetlerine 1990'ların başlarında Türkiye ve Kuzey Irak'ta (Güvenli Bölge) başlamıştır. Daha sonra diğer Türkmen siyasi partilerin kurulması izledi ve 1995 yılında ulusal muhafazakâr partileri ve örgütleri içine alarak Irak Türkmen Cephesi (ITC) bir şemsiye örgüt olarak kuruldu. Türkmen nüfusunun yaklaşık yarısını oluşturan Şii Türkmen siyasi faaliyetleri yurt dışında 1980'li yıllarda başladı ve büyük Iraklı Şii koalisyonlar ile yakın temas içinde gelişti.

Nisan 2003 Irak'ın işgaline gelindiğinde siyasi deneyimi yaklaşık on yıl olan birçok Türkmen siyasi partileri vardı. Muhafazakâr milliyetçiler Türkiye tarafından desteklenirken Şii Türkmen grubu Irak Şii koalisyonları ve Irak hükümetlerinde güçlü pozisyonlara gelmiştir.

Türkmen örgütlerinin yirmi yıllık siyasi faaliyetleri ve günümüzdeki çok partili Irak siyasi sistemindeki 7 yıllık pratik deneyimin ardından, Irak Türkmenlerinin durumu daha da kötüye gitmiştir. Irak siyasi arenasında neredeyse yok olmuş, insan hakları ihlallerinin her çeşidine maruz kalmış durumdadır. Türkmen bölgelerinin birçoğundaki yönetimlerde ve Irak hükümetinde dışlanmış durumdadır, topraklarına el koymaya devam edilmiş ve tutuklamalar, suikastlar ve adam kaçırmalar Türkmen bölgelerinde sık sık vuku bulmaktadır.

Bu durumda şu soruların sorulması gerekmektedir: Önemli sayıda siyasetçileri ve siyasi kuruluşları ve lojistik desteği olan büyük bir topluluk neden insan hakları ihlallerine uğramaktadır? Türkmen siyasetini bu derece negatif olarak etkileyen faktörler nelerdir? Türkmenlerin pozisyonunu kötüleştiren ve daha da kötü hale gelmesine katkıda bulunan sebepler nelerdir? Bu tür denklemleri analiz ederken önemli faktörler halk, siyasetçiler, topluluktaki siyasi örgütlerdir. Buna ek olarak, ulusal siyasetin gidişatını etkilemekte önemli rol oynayan kuşkusuz dış etkenlerdir.

Halk

Türkmen halkı Türkmen siyasi durumunun kötüye gittiğinin farkında mı? Kesinlikle evet, bu durum başta siyasetçiler olmak üzere Türkmen entelektüeller arasında Türkmen halkı tarafından iyi bilinmektedir.

Siyasi sürece katılım ve siyasetçilerin performansının izlenmesi ve onların faaliyetlerinin değerlendirilmesi halkların temel sorumluluklarıdır. Burada sorulması gereken soru şudur: Türkmen halkı bu sorumluluklarını yerine getiriyor mu?

Irak Türkmen siyasetinin iki özelliği bir önceki soruya net cevaplar sunmaktadır: Birincisi, Türkmen adaylar Irak seçimlerinde küçük bir sayıda oy almaktadır. Siyasi örgütler dâhil olmak üzere Türkmen kaynakları Irak'taki Türkmen sayısını iki milyondan daha fazla olarak tahmin etmesine rağmen en son yapılan Irak

genel seçimlerinde Türkmen adaylar tüm partilerden yaklaşık olarak 200.000 oy almışlardır. İkincisi, Türkmen partilerinin üyelik ve finans açısından aldığı kamu desteği çok azdır.

Eğer Türkmen halkı Türkmen siyasi sistemindeki kötüye gidişin farkındalarsa neden müdahale etmiyorlar? Bu soruya verilecek cevabı, bu koşullar altında bir topluluğun entelektüellerinin yazarlarının sorumluluğu üstlenmek zorunda kalacağını kaydederek Türkmen aydınlarına bırakılması gerekir.

Türkmen aydınları ve gençliği zorluklarla mücadele edemedi ve kendi Türkmen siyasi sistemi içinde nedenleri aramadı, Türkiye'nin olumsuz Türkmen politikası başta olmak üzere Türkmen siyasetinin kötüye gitmesi ile ilgili olarak suskun kaldı. ITC'de temsil edilmiş olan resmi siyasi sistemde kendilerine bir yer bulamadıkları zaman birçoğu kendisini izole etmişlerdir. Türkmen politikasının ihmalciliği ve pasifliği, baskıya maruz kalma ve geçim kaynağı temin edilmesindeki zorluklar Türkmen halkının büyük bir çoğunluğunu, Türkmen siyasetindeki bozulmaya karşı durup mücadele etmek yerine, zorluklara teslim olup baskı kuranların yardımına muhtaç olup taraflarına geçmiştir.

Yazarlar ve medya siyasi kültürün gelişmesinde çok önemli bir rol oynarken ve dinamikleri ulusal siyaseti iyileştirmeye yönelik olarak yönlendirirken Türkmen yazarları gerçek siyasi sorunlara değinemediler; katı muhafazakâr politikalarla devam etmişler. ITC kendi medyasını kurmuştur. Bağımsız Türkmen medyası kurulamamıştır.

Politikacılar ve Örgütler

Siyasi bir sistemin etkenliğini analiz ederken göz önüne alınması gereken ikinci faktör politikacılar ve örgütler tarafından oynanan roldür. Bunların gücünün, bir toplumdaki kalkınma ve refah derecesi ile orantılı olduğu söylenebilir. Bununla beraber, genel (ulusal) siyasi sistem, özellikle çoklu bir etnik kültürde, etnik bir bileşenin ulusal sorunlarını ele alan, yönlendiren ana otorite olarak dikkate alınır.

Güçlü Ulusal siyasal sistemler halkın varlığını, kültürünü ve edebiyatını korumak için hizmet verir. Ekonomide çalışmalar yapar ve ulusal stratejileri koordine eder. Bu tür sistemler insan hakları ihlallerine tepki ve karşılık verirler ve bu haklar ihlal edildiğinde aynı zamanda savunurlar da. Türkmen toplumu birlik ve beraberliği kutsal benimsemesine rağmen, iki ana faktöre bağlı olarak Türkmen politikacılar Ulusal (Türkmen) Siyasi Sistemini kurmakta başarısız oldular. Bu iki ana faktör dış müdahale ve bağımlılık ve Türkmen politikacılarının liderlik koltuğuna olan sevdalarıdır.

Türkmen siyasi kuruluşlarının Türkmen halkını organize etmesi mümkün olmamıştır. Bu tür siyasi kurumların ana dayanak noktası olarak kabul edilen üye sayıları çok az olurken temel halk desteğinden yoksul kalmışlardır. İdari yapıları içler acısıdır ve ciddi bir şekilde profesyonel birim ve kadro eksikliği yaşamaktadırlar. Bunun sonucunda da bu örgütler finansal sıkıntının büyük acısını çekiyor kendi kendilerini finanse eder durumda değildirlir.

Dar kapsamlı Türkmen (şeffaf olmayan muhafazakâr temelli) politikasının çerçevesinde kapanmış kalmış Türkmen politikacıları ve politikası öz eleştiri eksikliği yaşamaktadır ve Türkmen politikacılar Irak siyasi arenasının dışında kalmasına sebep olan etnik ve dini bağlılıktan önemli ölçüde etkilenmiştir.

Kaçınılmaz bir sonuç olarak Türkmen politikacı ve kuruluşları profesyonel siyasi bir misyonun gereklerini yerine getirmekte başarısız oluyorlar. Faaliyetleri düzenlenen festivallerde yardım amaçlı hediye ve kurban bayramlarında et dağıtımı ve basın bültenlerinin yayınlanması ile sınırlı kalmıştır. Türkmen kuruluşlarının bilinen başka bir etkinliği de birbirleri arasında dost ziyaretleri düzenlenmesidir, fakat Irak Türkmenlerinin karşı karşıya olduğu çok sayıdaki kritik sorunlardan bir tanesini bile ele almak amaçlı ortak bir konferans düzenlemekte etkisiz kalmaktalar.

Dış Faktörler

Birkaç büyük dış faktör Irak Devletinin kuruluşundan beri Türkmen siyasi sistemini olumsuz etkilemiştir, örneğin, demokratik olmayan, milliyetçilik bakımından hoşgörüsüz bir kültürde iki ana etnik grup arasında

kalmaları, 1990'ların başlarına kadar Irak Türkmenlerinin zorluğunu yaşadığı yalnız ve desteksiz kalmak. Baas rejiminin düşüşünden sonraki ilk yıllarda gerçekleşen işgal güçleri tarafından dışlanmak.

Türkmen politikacılar ve kuruluşlarının dini ve etnik bağımlılığı çağdaş Türkmen siyasi sisteminin başarısızlığında en önemli rolü oynamıştır. Arapların hükümet gücüne sahip olduğu ve Kürtlerin de uluslararası destekten faydalandığı Irak'ın karmaşık siyasi ve etnik ortamında on yıllardır süren yalnızlıktan dolayı Türkmenler zaten yorgun düşmüşlerdi.

Türkmen Şii partileri büyük Irak Şii partileri içinde oluşmuş ve kendi etnik kültürlerini kaybetmeden bu partilerin bir parçası haline gelen dini kültür eğitiminden geçmişlerdir. Bu partiler dini çerçeve içinde faaliyetlerini sürdürmüş ve profesyonel siyasi, kültürel ve sosyal faaliyetleri sağlamak amaçlı kendi etnik halk tabanlarını yaymakta yetersiz kalmaktadırlar bu yüzden kendi kendilerini finanse etmeyi sağlayamamışlar. Büyük Irak Şii partileri Irak siyasi arenasına hâkim olurken birçok Türkmen politikacının önemli pozisyonlara gelmesine rağmen bu Türkmen partileri küçük ve güçsüz kalmışlar.

Türkmen Milliyetçi muhafazakâr grubu Türk finansmanının esiri kalmıştır. 1990'ların başındaki başlangıçtan beri bu partiler, Türkiye'deki yönetici güçler tarafından verilen emirlere geniş ölçüde tabi olmuşlardır. Çok sayıdaki Türkmen milliyetçi muhafazakâr siyasi parti ve sivil toplum örgütleri üzerindeki kontrolü kolaylaştırmak için 1995 yılında ITC Türkiye tarafından kurulmuş ve neredeyse tüm bu Türkmen kuruluşlarını bu gruba dâhil ederek şemsiye görevinde bir kuruluş haline getirilmiştir.

Bilinmesi gerekir ki, ITC Türk ordusunun bir yüksek askeri haber alma şubesi olan Özel Kuvvetler tarafından 1995 yılında kurulmuştur. Kuruluşundan 2008'deki beşinci Türkmen kurultayına kadar Türkiye'nin Türkmen dosyası bu şube tarafından yönetilmiştir. Bu kurultayda Ankara tarafından düzenlenen sahte seçimle tüm Türkmen partileri ITC'den atılırken, ITC bir siyasi parti stratusuna getirilip devlette resmi kaydı yapılmıştır. Daha sonra, Türk Dışişleri bakanlığı sadece saf dışı bırakılmış olan partilerin dosyası ile ilgilenmeye başlamıştır. ITC'nin Türkiye tarafından yönetilmesi 2005'teki dördüncü Türkmen Kongresinden öncesine kadar nispeten aşıkardı. Bu tarihten sonra Ankara ITC'yi bazı üst düzey yönetici aracılığı ile gizli olarak yönetmeye başlamıştır.

Bazı önemli alanlardaki Türk ve Türkmen çıkarları arasındaki çelişki, finansörün menfaati yönünde personel seçimi, alışılmadık ücret ve çalışma politikası ITC'yi mütehassıs şubelerden ve halk desteğinden yoksun Türkmen halkı için verimsiz bir örgüt haline getirmiş, hem de Türkmenlerin yaşadığı en zor tarihi bir dönüğe, acımasız insan hakları ihlallerine maruz kalırken.

2005 seçimlerindeki Türkmen başarısızlığı Türkiye'nin Türkmenlerin gücüne olan güveninin kaybolmasına neden oldu. ITC yeni Şefi tarafından sert bir biçimde yönetilmeye başladı, Türkmen partileri ITC'den atılınca finans destekleri kesildi. ITC bir kaç Türkmen sivil toplum kuruluşu tarafından desteklenen siyasi bir kuruluş haline getirmek amaçlı girişimler başladı, bunların tümü aynı kaynak tarafından finanse edildi. Türkmen Meclisi ITC'ye bağlandı her iki kuruluş ilgili şefleri aracılığı ile Ankara tarafından yönetildi.

ITC Türkmen siyasi sisteminin dağılmasında önemli bir rol oynamıştır. Finansmanın çıkarları doğrultusunda yanlış yönetim yüzünden kendisini dağıtmasına ek olarak ITC bir Türkmen Milli Siyasi Sistem kurmak için Irak'ın yüksek yönetiminde önemli durumda olan Türkmen Şii partilerinin tüm çağrılarını ya ret etti ya da görmezden geldi. Irak hükümetini oluşturan Iraklı Şii Koalisyon Liderleri Türkmen Şii liderlerine Irak Türkmen Topluluğunun menfaatlerini savunmak için bir Türkmen Ulusal Sisteminin kurulmasının mecburi olduğunu sürekli olarak tavsiye etmiştir.

Siyasi yenilgiler birbiri ardına geldi, Türkmenler Irak siyasi arenasından kayıp oldu ve Türkmen topluluğu insan hakları ihlallerinin her türlüüne maruz kaldı. Bu durum, Türkmen halkı arasında umutsuzluk ve hayal kırıklığına sebep oldu, ITC ve finansörü başta olmak üzere Türkmen siyasetçi ve Kuruluşlarına güven kayıp oldu açıkça eleştirilmeye başlandılar.

Siyasi başarısızlık yıllarından sonra, Türkmen siyasi kuruluşlarının kendi sınırlı çevrelerinde çalışırken, ITC'nin Türkmen Meclisi başkanı, Yunus Bayraktar, 2010 yılının ortasında "Türkmen siyasi partilerinin işbirliği yapma ve ortak çalışma zamanı gelmiştir" şeklinde bir açıklamada bulundu. Buna bağlı olarak,

Bayraktar her iki gruptan, dindar Şii ve muhafazakâr milliyetçi, Türkmen siyasi partilerini Genel (ulusal) Irak Türkmen Meclisinin ya da Irak Türkmen parlamentosunun kuruluşunu tartışmak üzere davet etti. Bu partilerin bir kısmının daha önce saf dışı bırakılmış ve öbürleriyle ITC ve Türkmen Meclisi hiç bir işbirliği yapmamıştır. Bayraktar gelecekteki Irak Türkmen parlamentosu hakkındaki görüş ve projelerini sunmaları bu partilerden istedi.

Şu ana kadar bir takım toplantılar düzenlenmiştir. Bununla beraber, Türkmen medyasının yetersizliği, bağımsız Türkmen basınının eksikliği, Türkmen siyasi ortamının zayıflığı ve muhafazakârlığı ve halk ve siyasi partiler arasında bağlantıların olmayışı bu toplantılar hakkındaki bilgilere ulaşmayı aksatmıştır.

Ana Türkmen partilerin çoğu Türkmen Meclisi Başkanı Yunus Bayraktar'ın idaresini reddettiler ve onun meşruiyetini sorgulayıp bağımsız bir merci olmadığını vurguladılar ve onun yerine projenin bütün yönlerini incelemek amacıyla resmi Türkmen partileri üyelerinden oluşacak olan bir komite kurulmasını istediler. Bayraktar bu öneriyi dikkate almayarak daha önce bahsi geçen toplantıları düzenlemeye devam etti. Yaklaşık on yedi toplantının düzenlenmiş olduğu gerçeğine rağmen bazı parti liderleri bu tür toplantıların varlığını inkâr etti, bazıları sadece birinci toplantıya katıldı ve diğerleri toplantıların ciddiyetini sorguladı.

Bu toplantılardan sızan bilgiler iki milyondan fazla bir insan topluluğu için oluşturulacak bir meclisin veya parlamentonun kurulabilmesine yönelik bir projenin sunulmadığına işaret etmektedir. Türkmen kuruluşları tarafından sunulan projeler, idari ve siyasi sistemi çöken ve insan hakları ihlallerinin her türlüsüne maruz kalan bir topluluk için genel bir meclisin oluşturulması için yeterli değildir.

Bu toplantılardaki tartışmaların çoğu sandalyelerin dağılımı etrafında dönüyor ve Türkiye'den ciddi finansman alan ITC proje ile ilgileniyor gibi görünmüyor ve toplantılara nadiren katılıyor ama bunun yanında Meclisi yönetmek amacı ile en çok sandalye sayısına sahip olma konusunda ısrar etmektedir.

Türkmen politikacı ve aydınlarının bazıları Genel Türkmen Meclisi veya Türkmen Parlamentosu kurmaya yönelik bu girişimi, ITC'yi yöneten güç tarafından bir erteleme politikası olarak tanımlamakta. Diğerleri ITC – Türkmen meclisi başkanı Bayraktar'ın, ciddi olmadığı, daha bir kaç yıl önce ITC'den saf dışı bırakılan Türkmen kuruluşlarının bazılarını tekrar ITC'nin şemsiyesi altına geri sokmaya yönelik bir girişim olduğuna inanmaktalar.

ITC Irak içinde ve dışında 65 şube ve yüzlerce çalışana sahiptir. Aylık geliri yüzbinlerce dolar olarak tahmin edilmektedir. ITC herhangi bir yönetmenliğe ve siyasi yaklaşıma sahip değildir ve çalışanların başarımlarını gözetleme ve takip etme bir mekanizması bulunmamaktadır. Irak'ın iç ya da dışındaki ITC şubelerine verilmiş herhangi bir genel çalışma planı yoktur.

Çoğu ITC ofisleri genelde ITC destekçilerinin toplandığı merkezlerdir, bunlar genelde belli ailelerin fertlerinden oluşur ve değişik maaşlar alırlar. ITC meclisi kurumlarının, örneğin, istişare kurulu, İcra Kurulu hatta meclisin kendi toplantıları rastgele düzenlenir ve ITC başkanının isteğine bağlıdır, bazen vuku bulan belli bir hadiseyi konuşup basın bildirisi yayınlamak için bazen de belli bir problemi konuşmak için toplantılar yapılır.

Yurt dışında ITC şubelerine gelince, belli bir ülkede ITC şubesinin açılması kararlaştırıldığında, Ankara tarafından bir temsilci atanır belli bir bütçe tahsis edilir. Bu şubelerinde herhangi bir çalışma programı bulunmamaktadır ve bir veya iki kişiden oluşur bu şubeler. Bu ITC şubelerinin arasında ve merkezle belli bir çalışma bağlantıları bulunmamaktadır. Bunlar belki de yılda bir veya iki defa bazı nedenlerden dolayı Ankara veya Irakta bir araya gelirler.

Memurları atama ve işten çıkarma emri Ankara elindedir. Bu durum ITC işleyişini olumsuz yönde etkilemektedir. Çoğu zaman mamurların arasında veya bir üst makamla ciddi problemleri varken aynı yerde beraber çalışmaktalar. Ankara'nın çıkarları için uygun personel, yönetici arkadaşlarının veya halkın güvenini kayıp etmesine rağmen makamında kalır. Örneğin, İcra Komitesinin ve Türkmen halkının

çoğunun desteğini kayıp eden bugünkü ITC başkanı 2008 yılında Ankara tarafından düzenlenen sahte bir seçimle görevinde bırakıldı.

Kuruluştan bugüne ITC ve kontrolünde olan Türkmen Meclisi finansmancılığı Ankara'da bulunduğu için ITC ve ITC'ye bağlı olan kuruluşların çalışmalarına da Ankara kontrolü sağlanmıştır.

Askeri katılık ve intikamcı tedbirler Ankara'nın Türkmen dosyasını yönetiminin önemli iki niteliği olmuştur. Birçok örnekten ikisi şunlardır:

- 2008'de dokuz kişi olan ITC yönetim kurulunun yedisi ITC başkanına karşı ayaklandı. Bu ayaklanmadan hemen sonra ayaklanan yedi ITC yönetim kurulu üyesinin bir kısmı sahta bir seçimle atıldı atılmayanlar susturuldu. Bu sahta seçimde başkan yeniden seçildi.
- 2010 yılında İcra Kurulunun önde gelen üyelerinden ve aynı zamanda ITC'nin önemli şubelerinden birisinin başkanı Irak hükûmetinde yeni atamalar konusunda ITC başkanıyla tartıştıktan sonra şubesinin çalışma heyetiyle görevden atılmıştı.

Sonuç

Baskılayıcı Irak siyasi ortamı, on yılların yalnızlığı ve yoğun asimilasyon politikalarına maruz kalmak Türkmen toplumunun siyasi ve idari gücünü dağıtmıştır.

1991'de Irak'ın kuzeyinde Güvenli Bölge kurulduktan sonra Türkiye'nin bencil Türkmen politikası Türkmen siyasi ve sivil toplum gücünü daha da dağıtırken bu tarihten önce Türkiye Türkmenlerle hiçbir zaman ilgilenmemiştir, hatta Türkmenlerin en zor baskı ve ağır asimilasyon politikalarına maruz kaldığı zaman.

Dini ve etnik teslimiyet Türkmen politikacıları ve Türkmen kuruluşlarının yardımlaşmalarını engelleyerek genel Türkmen siyasi sistemini oluşturmakta başarısız kılmıştır. Bu da profesyonel Türkmen ulusal politik ve stratejik kuruluşların olmamasına neden olurken Türkmenlerin Irak siyasi arenasında yokluğuna sebep olmuştur ve Türkmenlerin maruz kaldığı sayısız insan hakları ihlallerini durdurmakta başarısız olmuştur.

Türkmen politikacıları ve kuruluşları kapsamlı bir öz-değerlendirme yaparak kuruluşlarını profesyonel esaslara dayanarak yeniden yapılandırmalı ve profesyonel siyasi faaliyetler planlamalı.

Irak'ın zor ve karmaşık siyasi arenasında etkin rol almak, Türkmenlere karşı işlenen sürekli insan hakları ihlallerini durdurmak, İhlal edilen sayısız hakları döndürmek, birçok sosyal ve ekonomik problemini çözmek ve Türkmen kültürünü canlandırıp yaşatmak için bağımsız Türkmen milli siyasi sisteminin bir an önce kurulması acil ve zorunludur. Bu sistem kendi karar verme mekanizesine sahip olmalı ve gerçek güvenilirliği olmalı, kendi idare organ ve siyasi araçlarına sahip olmalı ve bütçesi kendi kontrolünde olmalı.

Irak Türkmenlerinin varlığını korumak için Türkmen halkı aydın ve yazarlar başta olmak üzere böyle bir reform gerçekleştirmelidir.